

พิพิธภัณฑ์ทหารช่าง...

หนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเมืองราชบุรี

พ.อ.หญิง วาสุณี อนันตรพีระ

กองทัพบกมีนโยบายให้หน่วยทหารทุกหน่วยจัดให้มีสถานที่ท่องเที่ยวในหน่วยของตน เพื่อให้บุคคลภายนอกมีโอกาสเข้ามาทัศนศึกษาและร่วมกิจกรรมภายในหน่วยทหาร เป็นการลดช่องว่างและสร้างความเข้าใจระหว่างทหารและบุคคลภายนอกมากขึ้น สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวของกรมการทหารช่างในค่ายภาณุรังษี ประกอบด้วยศาลเจ้าพ่อหลักเมือง กำแพงและประตูเมืองโบราณ รวมถึงพิพิธภัณฑ์ทหารช่าง อันเป็นสถานที่เก็บรวบรวมอาวุธยุทโธปกรณ์ ประวัติและผลงานทั้งของหน่วยและบุคคลที่สร้างเกียรติประวัติให้กับเหล่าทหารช่างตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ก่อนที่จะมาถึงจุดนี้เราคงต้องรู้ความเป็นมาของเมืองราชบุรีกันก่อน

ราชบุรีเป็นเมืองเก่าที่มีประวัติยาวนานประมาณ ๑๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสังคมล่าสัตว์ จากนั้นพัฒนาสู่สังคมเกษตรกรรมเมื่อ ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๑ ราชบุรีเป็นเมืองหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกจากอินเดีย ด้านศาสนา การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรม ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ทวารวดี” พบหลักฐานที่เมืองคูบัว ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๔ คูบัวลดความสำคัญลง เนื่องจากแม่น้ำสายหลักของคูบัวคือ แม่น้ำอ้อมเปลี่ยนทางเดิน ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงของแนวชายฝั่งทะเล ตลอดจนเกิดศูนย์กลางการค้าแห่งใหม่บนคาบสมุทรมลายู วัฒนธรรมทวารวดีจึงเสื่อมลง ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖ ในหลักศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ได้ปรากฏชื่อเมือง **ขยราชบุรี** สันนิษฐานว่าเป็นเมืองราชบุรีปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกติดริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองบริเวณวัดมหาธาตุวรวิหาร ลักษณะของผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๓๕๐ เมตร ยาวประมาณ ๒,๒๕๐ เมตร ตัวเมืองเดิมล้อมรอบด้วยกำแพงสามด้านคือด้านทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก ภายในเมืองมีศาสนสถานที่ยังคงเหลืออยู่เรียกว่า “**ปราสาท**” (พระปรางค์) ชั้นใน

บริเวณวัดมหาธาตุวรวิหาร เพื่อเป็นศูนย์กลางของเมือง ตามคติความเชื่อเรื่องจักรวาลที่กัมพูชารับมาจากอินเดีย เนื่องจากอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายมหายานจากกัมพูชาแพร่หลายอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมีพระปรารภของวัดมหาธาตุเป็นหลักฐานให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับหลักเมืองในยุคนี้มีคำกล่าวต่อกันมาว่าเคยมีเสาอินทขิลตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดเขาเหลือ แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏหลักฐานให้เห็นแล้ว

ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองเดิมจากฝั่งขวาของแม่น้ำบริเวณวัดมหาธาตุวรวิหารไปยังฝั่งซ้ายของแม่น้ำ ซึ่งอยู่เยื้องกันข้ามกับเมืองเดิม (เป็นการย้ายครั้งที่ ๑) โดยมีเหตุผลว่าที่ตั้งเดิมไม่เหมาะสมในทางยุทธศาสตร์ เพราะไทยยังมีการรบพุ่งกับพม่าอยู่ตลอดเวลา และมีการรบในบริเวณสมรภูมิทุ่งเขาสูง (ซึ่งการรบในสมัยกรุงธนบุรี เช่น ศึกบางแก้วอันเป็นสงครามครั้งสำคัญที่ทำให้คนไทยเลิกกลัวพม่าไปได้ ก็อยู่ในพื้นที่เมืองราชบุรี โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศึก ๕ ทพก็ทำการรบในสมรภูมินี้) หากต้องล่าถอยจะติดขัดที่แม่น้ำอยู่ด้านหลังเมื่อย้ายมาอยู่ที่ใหม่แม่น้ำจะเป็นสิ่งกีดขวางให้ข้าศึกเข้าถึงได้ยากกว่า แต่หลังจากสร้างเมืองใหม่แล้วไม่เคยมีสงครามเกิดขึ้นในเขตเมืองนี้อีกเลย เมื่อย้ายเมืองเข้ามาที่ใหม่เมื่อวันอังคาร แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีฉลู พุทธศักราช ๒๓๖๐ ได้ทรงกำหนดผังหลักเมืองใหม่ในวันพฤหัสบดี แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีฉลู พุทธศักราช ๒๓๖๐ และมีการก่อสร้างกำแพงเมืองและสิ่งอื่นๆ ต่อไป

ในปี พ.ศ.๒๔๓๘ สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ขึ้นมาใหม่โดยให้มีตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลขึ้น ซึ่งพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) ขณะนั้นเป็นพระยาสุรินทรฤาไชย ผู้ว่าเมืองเพชรบุรี ได้ย้ายมาเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลเมืองราชบุรี เห็นว่าฝั่งซ้ายในกำแพงเมืองนั้นมีสภาพแออัด ในปี พ.ศ.๒๔๔๐ จึงได้ย้ายศาลากลางจังหวัดที่เดิมตั้งอยู่ทางฝั่งซ้าย (ในกำแพงเมือง)

มาอยู่รวมกันกับศาลาว่าการมณฑลทางฝั่งขวา (บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรีปัจจุบัน) เมืองราชบุรีจึงได้ย้ายมาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองตั้งแต่บัดนั้น (แต่มิได้ย้ายศาลหลักเมืองตามมา ยังคงตั้งอยู่ในกำแพงเมืองเช่นเดิม) นับเป็นการย้ายตัวเมืองครั้งที่ ๒ จากที่ตั้งเดิมบริเวณวัดมหาธาตุวรวิหาร และเป็นการย้ายครั้งสุดท้ายเพราะจากนี้ไปไม่มีการย้ายตัวเมืองไปที่อื่นอีก

ในปี พ.ศ.๒๔๔๕ ได้มีการตั้งหน่วยทหาร คือกองพลทหารบกที่ ๔ โดยมีกรมทหารบกที่ ๔ เป็นหน่วยแรกที่เข้ามาอยู่ในบริเวณกำแพงเมืองเก่า ต่อมาได้เป็นที่ตั้งของหน่วยทหารต่างๆ จนมาถึงกรมการทหารช่างในปัจจุบัน ดังนั้นศาลหลักเมืองที่อยู่ในกำแพงเมืองเดิมจึงเท่ากับตั้งอยู่ในเขตของกรมการทหารช่างไปโดยปริยาย

ศาลหลักเมือง กำแพงเมืองและประตูเมืองโบราณ จึงเป็นสัญลักษณ์เก่าแก่ของเมืองราชบุรีที่เคยตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มานานเกือบ ๒๐๐ ปี เมื่อรวมเข้ากับพิพิธภัณฑสถานทหารช่างซึ่งรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับทหารช่างจากอดีตถึงปัจจุบัน จึงทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในค่ายทหารแห่งหนึ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาบ้านเมือง เช่น ปืนใหญ่โบราณ และเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างเส้นทางสนับสนุนยุทธวิธีในสงครามนอกประเทศ และยุทธการต่างๆ ในประเทศมาแล้ว

นอกจากพิพิธภัณฑ์ทหารช่างอันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในหน่วยทหารแล้ว จังหวัดราชบุรี ยังมีพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญหลายแห่ง เช่น **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี**ซึ่งเก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีทั้งข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร โบราณวัตถุโดยเฉพาะในยุคทวารวดี และแบบจำลองวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในราชบุรี หรือแม้แต่ปืนใหญ่ที่เคยใช้ในการปกป้องบ้านเมืองร่วมสมัยกับปืนใหญ่ที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ทหารช่าง ซึ่งล้วนแต่มีความเชื่อมโยงกับเมืองเก่าในบริเวณค่ายภาณุรังษีทั้งสิ้น

นอกจากนี้ **จิปาळेภัณฑสถานบ้านคูบัว** ก็เป็นพิพิธภัณฑ์อีกแห่งหนึ่งที่จัดแสดงความเป็นมาของท้องถิ่น ขนบประเพณีและวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยวน ที่บรรพบุรุษเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่ครั้งกรุงธนบุรีและช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านคูบัว ผู้แวะไปเที่ยวชมจิปาळेภัณฑสถานแห่งนี้สามารถชมโบราณสถานในยุคทวารวดีที่วัดโฆลงสุวรรณคีรี ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันได้อีกแห่งหนึ่ง สำหรับพิพิธภัณฑ์ของเอกชนก็มีให้ชมมากมายซึ่งคงจะหยิบยกมากล่าวถึงได้ไม่ครบถ้วน ดังนั้นผู้ที่ชมชอบการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย จังหวัดราชบุรีก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่สำคัญ หรือแม้แต่ธรรมชาติที่งดงาม เช่น ภูเขา น้ำตก ไปจนถึงถ้ำค้างคาวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี หากท่านใดมีโอกาสผ่านมา อย่าลืมแวะสักการะเจ้าพ่อหลักเมือง และเยี่ยมชม **พิพิธภัณฑ์ทหารช่าง** ซึ่งอยู่ภายในกำแพงเมืองเก่าอันเป็นที่ตั้งของค่ายภาณุรังษีบ้าง เพราะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความน่าสนใจมากขึ้น มีทั้งวิทยากรที่พร้อมจะนำชม ของที่ระลึกให้ซื้อติดมือไป รวมถึงความรู้ที่ได้รับควบคู่กับวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ทหารช่างแล้วท่านจะรู้ว่าคุ้มค่ากว่าที่คิดจริงๆ

เวลาเปิดทำการ : จันทร์ - ศุกร์ ๐๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ น.

การเข้าชมเป็นหมู่คณะ : ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ กองวิทยากร กรมการทหารช่าง ค่ายภาณุรังษี
อ.เมือง จ.ราชบุรี โทร.๐-๓๒๓๓๑-๓๐๑๔ ต่อ ๕๓๑๕๑ โทรสาร ๐-๓๒๓๓๑-๓๒๖๗
<http://www.engrdept.com>